

Gomółka, Bolesław

Działalność Krakowskiego Zespołu Kopernikowskiego w latach 1984-1986

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 32/2, 512-515

1987

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DZIAŁALNOŚĆ KRAKOWSKIEGO ZESPOŁU KOPERNIKOWSKIEGO W LATACH 1984—1986

Krakowski Zespół Kopernikowski powstał z dniem 1 lipca 1984 r. zgodnie z uchwałą Zarządu Krakowskiego Oddziału PTA jako przekształcenie Krakowskiego Środowiskowego Zespołu Koordynacyjnego i podjął kontynuację wszystkich działań prowadzonych do tego czasu.

Przedmiotem działań Zespołu była realizacja zadań wynikających ze współpracy Krakowa z Federacją Miast Kopernikowskich w zakresie kontynuacji kultu osoby i idei Wielkiego Astronoma.

Zdania te koncentrowały się wokół następujących zagadnień: obchodów rocznic urodzin M. Kopernika, Dni Astronomii i Astronautyki, Dni Kopernikowskich poszczególnych miast Federacji, przygotowań do II Zjazdu Federacji Miasta Kopernikowskiego w Wieliczce w 1988 r. przygotowań do obchodów 500-nej rocznicy studiów M. Kopernika w Akademii Krakowskiej przypadającej na lata 1991—1995, oraz inicjowania budowy „Copernicanum” — Młodzieżowego Ośrodka Wiedzy o Wszechświecie.

W związku z zakończeniem cyklu „Rok Kopernika w Krakowie” Przewodniczący Rady Narodowej m. Krakowa — Apolinary Kozub — przekazał na ręce przewodniczącego Zespołu — dra Bolesława Gomółki — list gratulacyjny, a Minister Kultury i Sztuki wyróżnił go odznaką „Zasłużonego Działacza Kultury”. Natomiast Krakowski Środowiskowy Zespół Koordynacyjny przyznał 86 osobom spośród działaczy i współpracowników przy realizacji „Roku Kopernika” dyplomy uznania, których część wręczył w dniu 15 czerwca 1984 r. w Sali Kopernika Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego prorektor uczelni prof. dr Andrzej Kopff i przewodniczący Zespołu dr Bolesław Gomółka. 4. 10. 1984 r. otrzymali je działacze z Warszawy na uroczystej sesji naukowej PTA z rąk prezesa towarzystwa — pułkownika pilota kosmonauty Mirosława Hermaszewskiego w Auli krakowskiego oddziału PAN w Krakowie.

Idea obchodów kopernikowskich w ramach bezpośredniej współpracy z poszczególnymi miastami Federacji przybrała formułę tzw. „Dni Kopernikowskich” organizowanych w Krakowie przy czynnym uczestnictwie przedstawicieli tychże miast. Pierwszym z tego, przewidywanego na kilka lat cyklu, był „Kopernikowski Dzień Torunia w Krakowie”, który odbył się 24 maja 1984 r. w gmachu PAN. Mgr Janina Mazurkiewicz, dyrektor muzeum „Dom Kopernika” w Toruniu wygłosiła ilustrowany przezroczami referat przedstawiający związki uczonego z Toruniem, ich historię i stan obecny kultu Astronoma. Wyrażając podziękowanie za dotychczasową współpracę dr B. Gomółka przekazał dla Muzeum „Dom Kopernika” komplet druków (program, zaproszenia, dyplom) dokumentujących „Rok Kopernika w Krakowie”. W terminie późniejszym przesłano także sprawozdanie z działalności Zespołu za lata 1982—1984 obejmujące 21 stron maszynopisu. Podobny zestaw dokumentów przekazano także za pośrednictwem dra Witolda Armona do zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

W dniach 15—22 lipca 1984 r. działacze krakowskich oddziałów PTA i PTMA udali się do Torunia i szczegółowo zaznajomili się z zabytkami miasta i okolicy.

Dotychczasowe obchody kopernikowskie stanowiły także inspiracje dla zorganizowania wyprawy „Bałkany 1984”, wiodącej szlakiem myśli przedkopernikowskiej. Uczestnicy jej przebywali w Grecji i Turcji w sierpniu i wrześniu 1984 r.

Kolejną imprezę z cyklu „Dni Kopernikowskich” poprzedziło spotkanie 18.11.1984 r. z działaczami z Nysy i Kopernik, podczas którego omówiono zasady dalszej współpracy zamierzającej do wprowadzenia Nysy w poczet Federacji Miast Kopernikowskich... Natomiast 19.10.1984 r. odbył się w Auli PAN „Kopernikowski Dzień Nysy w Krakowie”, który rozpoczęto od wręczenia Dyplomów Kopernikowskich tamtejszym działaczom, a w dalszym programie odbył się wykład mgr Wacława Romańskiego z Muzeum w Nysie.

Przedstawił on w interesujący sposób historię i dzień dzisiejszy miasta Nysy, w którego granicach administracyjnych znajduje się właśnie wieś Koperniki, prawdopodobnie gniazdo rodu Koperników. Po zebraniu odbyło się w węższym gronie podsumowanie obrad wytyczających działania obu stron w perspektywie następnych kilku lat.

Z inicjatywy ośrodka toruńskiego odbyło się w dniu 23 listopada 1984 r. w Muzeum „Dom Kopernika” spotkanie przedstawicieli miast i towarzystw naukowych, sygnatariuszy Federacji Miast Kopernikowskich. Krakowski Zespół Kopernikowski reprezentował dr B. Gomółka, który omówił dotychczasowe osiągnięcia i plany na przyszłość. W wyniku przeprowadzonych rozmów ustalono, że w maju 1985 r. odbędzie się w Toruniu „Kopernikowski Dzień Krakowa”.

Podjęmowane były również starania mające na celu wprowadzenie Wrocławia i Wieliczki do Federacji jako miast kopernikowskich. W związku z powyższym przewidywano zorganizowanie w Krakowie w maju 1985 r. „Kopernikowskiego Dnia Wrocławia”, oraz w październiku „Kopernikowskiego Dnia Wieliczki”. Równocześnie w I półroczu 1984 r. podobne działania, lecz o bardziej długofalowym zasięgu podjęto w stosunku do miast włoskich związanych z M. Kopernikiem: Bolonii, Ferrary, Padwy i Rzymu.

Problematykę związaną z II-gim Zjazdem Federacji, przyszłym i rocznikami oraz budową „Copernicanum” wielokrotnie omawiano z władzami miasta Krakowa. Poczynając od 18.10.1984 r. na posiedzeniu Komisji Kultury i Sztuki Rady Narodowej m. Krakowa, a ostatnio na spotkaniach: 6.10.1984 z przewodniczącym Rady Narodowej Apolinarem Kombem, a 5.10 z wiceprezydentem dr inż. Wiesławem Goundkiem oraz 24.10. na posiedzeniu komisji Młodego Pokolenia Wojewódzkiej Rady PRON w Krakowie Zespół Kopernikowski reprezentował dr Bolesław Gomółka. Wreszcie 12.05.1986 r. odbyła się rozmowa przedstawicieli Zespołu w osobach dr B. Gomółka, red. Lesław Peters i mgr Zofia Witkowska z członkami komisji Kultury Rady Narodowej m. Krakowa w sprawie decyzji o organizowaniu II Zjazdu Federacji Miast Kopernikowskich w roku 1988, w Wieliczce.

Podjęmowano także inicjatywy zwiększenia składu Zespołu o przedstawicieli innych jeszcze towarzystw: krakowskich oddziałów Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji, oraz Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

Treścią działania Zespołu w 1985 r. była kontynuacja prac dotychczas prowadzonych, a związanych z popularyzacją astronomii i astronautyki. W ramach współpracy z Federacją Miast Kopernikowskich zorganizowano w okresie od stycznia do kwietnia kolejne „Dni Astronomii i Astronautyki”. Wygłoszono następujące referaty: 17.01 J. Hoffmann — *Militaryzacja wykorzystanie Kosmosu*; 21.02. prof. dr Roman Janiczek — *Zapomniana, nieoceniona myśl Kopernika (katalog gwiazd)*; 11.03. dr Zbigniew Dworak — *Wspomnienia o doc. dr Kordylewskim jako moim promotrze (rocznica śmierci Kordylewskiego)*; 12.04. mgr Władysław Gorgoń — *Obserwacje atmosfery ziemskiej z pokładu Saluta 6*. Ponadto dr B. Gomółka przy współpracy z KDK „Pod Baranami” miał 9.04. wykład — *U krakowskich źródeł teorii heliocentrycznej*. Ze względu na aktualność 15.11. miał dr Mielcki wykład o komecie Halleya.

Podjęmowano wiele starań w celu zorganizowania w Krakowie „Kopernikowskich Dni” Wrocławia i Wieliczki, mające za zadanie spopularyzowanie związków tych miejscowości z M. Kopernikiem. I tak: 11.02.1985 r. dr B. Gomółka przeprowadził odpowiednią rozmowę z działaczami PTA we Wrocławiu uzgadniając tematykę referatów. Podobna rozmowa odbyła się 28.06. w Wieliczce z mgr J. Piotrowiczem z Muzeum Żup Krakowskich. Niestety z różnych względów imprezy te nie doszły do skutku i za zgodą współorganizatorów przeniesiono je na rok 1986.

W pierwszym półroczu 1985 r. zakończono wręczenie dyplomów „Roku Kopernika w Krakowie” (1983—1984). Trzy ostatnie wręczył wyróżnionym osobom dr B. Gomółka — 4.01. wiceprezydentowi m. Krakowa mgr J. Nowakowi, 11.02. prof. dr E. Rybce i 11.06. wiceprezydentowi m. Krakowa dr B. Guzik.

Innym kierunkiem działania Krakowskiego Zespołu Kopernikowskiego były starania

mające na celu zainicjowanie budowy „Copernicanum” w Krakowie. Placówka ta o charakterze planetarium zajmowałaby się popularyzacją nauk przyrodniczych w środowisku młodzieży naszego regionu. Już w czasie wizyty w wiceprezydenta m. Krakowa mgr. J. Nowaka w dniu 4.01.1985 r. dr B. Gomółka m.in. omówił ten temat.

Z inicjatywy działaczy PTMA dra St. Czareńskiego i mgr. Zofii Witkowskiej, a przy udziale członków Zespołu — dr B. Gomółki i red. L. Petersa odbyło się w dniu 28.02.1985 r. spotkanie w Radzie Narodowej dzielnicy „Podgórze” z przedstawicielami władz lokalnych poświęcone proponowanemu zagospodarowaniu użytkowemu fortu św. Benedykta. Kolejne spotkanie poświęcone tematyce „Copernicanum” zostało zorganizowane przez Zarząd Główny PTMA w dniu 6.03.1985 r., a uczestniczył w nim także przewodniczący Krakowskiego Zespołu Kopernikowskiego — dr B. Gomółka. W wyniku przyjętych tamże ustaleń przekazał on w dniu 14.03 w czasie pobytu w Warszawie materiały dotyczące budowy „Copernicanum” Przewodniczącemu Narodowej Rady Kultury prof. dr Bogdanowi Suchodolskiemu. Otrzymał od profesora list w dniu 26.08.1985 r., zawierający pozytywną ocenę tej inicjatywy oraz wyrażający dla niej poparcie. Sprawa budowy „Copernicanum” w Krakowie była także referowana podczas obrad Rady Federacji Miast Kopernikowskich 11.04.1985 r. w Warszawie przez dra St. Czareńskiego z ramienia Zarządu Głównego PTMA oraz dr B. Gomółki, który występował w imieniu Krakowskiego Zespołu Kopernikowskiego i Urzędu miasta Krakowa. Następny etap omawianego tutaj zagadnienia stanowiło przedstawienie go na szerszym forum. Korzystając z okazji zebrania przedwyborczego do Sejmu PRL zorganizowanego w Uniwersytecie Jagiellońskim 8.10.1985 r. w obecności Rektora UJ prof. dra Józefa Gierowskiego kandydującego z listy centralnej oraz innych przedstawicieli władz miasta dr B. Gomółka zgłosił między innymi postulat powołania Krakowskiego Komitetu Kopernikowskiego, którego zadaniem byłoby zorganizowanie obchodów 500-nej rocznicy studiów M. Kopernika w Krakowie. W ramach tych obchodów mogłoby się rozpocząć budowa „Copernicanum”. Postulat ten został powtórnie przedstawiony na Zebraniu Krakowskiej Rady PRON w dniu 25.11.1985 r. przez dra B. Gomółkę, który podczas tego zebrania został wyróżniony „Medalem 40-lecia PRL” za swą działalność społeczną, między innymi za organizację „Roku Kopernika w Krakowie”.

W 1986 r. w ramach kolejnych „Dni Astronomii i Astronautyki” obchodzono 299 rocznicę śmierci Jana Heweliusza, 513 rocznicę urodzin M. Kopernika, 5-tą rocznicę śmierci K. Kordylewskiego oraz 25-tą rocznicę lotu J. Gagarina w Kosmos. W związku z tymi rocznicami zostały wygłoszone okolicznościowe referaty: 30.01.1986 r. red. Lesław Peters omówił działalność Jana Heweliusza jako astronoma i drukarza; 19.02.1986 r. prof. dr hab. Mieczysław Markowski przedstawił odczyt „Krakowskie studia uniwersyteckie Mikołaja Kopernika a geneza teorii heliocentrycznej”, 11.03.1986 r. w tzw. „Dniu Kordylewskiego” doc. dr Jerzy Kreiner wspominał krakowskiego astronoma jako swego promotora, a wieczór ten uzupełnił dr St. Czareński relacją z ubiegłorocznego Kongresu Astronautycznego w Sztokholmie, przedstawiając również przeżycia z uzyskanych przez Voyagery zdjęć Urana. Z okazji „Dnia Astronautyki” (12.04) 10.04.1986 r. J. Hoffmann wygłosił referat na aktualny temat „*Militarne Wykorzystanie Kosmosu*”.

Przedstawione powyżej kilkuletnie starania krakowskich działaczy mające na celu utworzenie szerszego Komitetu Kopernikowskiego dla obchodów 500-nej rocznicy studiów M. Kopernika w Akademii Krakowskiej (lata 1991—1995) zostały zakończone sukcesem. 19.02.1986 r. na specjalnej sesji naukowej w Librarium Collegium Maius UJ została przedstawiona potrzeba powołania Krakowskiego Komitetu Kopernikowskiego. W obradach zespołu założycielskiego brali udział wszyscy członkowie Krakowskiego Zespołu Kopernikowskiego, a jego przewodniczący dr B. Gomółka w imieniu członków Zespołu zgłosił udział w pracach nowo powstałego Komitetu Kopernikowskiego.

22.05.1986 r. odbyło się zebranie sprawozdawcze Krakowskiego Zespołu Kopernikowskiego za lata 1984—1986. Okolicznościowy referat „Kopernik a kometa Halleya” wygłosił dr

B. Gomółka. Na posiedzeniu Zarządu Krakowskiego Oddziału PTA podjęto uchwałę o zakończeniu działalności Krakowskiego Zespołu Kopernikowskiego z dniem 30.06.1986 r.

W dniu 20.06.1986 r. w oparciu o postanowienie nr 30/69/86 Prezydium Rady Narodowej m. Krakowa z dnia 9.04.1986 r. odbyło się inauguracyjne posiedzenie plenarne Komitetu Organizacyjnego Obchodów 500-nej Roczniczy Studiów Mikołaja Kopernika w Krakowie. Członkowie Zespołu weszli w skład 4 Komisji roboczej, a przewodniczący dr Bolesław został powołany do Prezydium Komitetu.

Po dwuletnim okresie — 1.07.1984 r. — 30.06.1986 r. Krakowski Zespół Kopernikowski zakończył swą działalność. W przekonaniu jego działaczy spełnił on swoją rolę organizatora działań upamiętniających imię Kopernika oraz reprezentowania w Krakowie Federacji Miast Kopernikowskich. Należy też podkreślić, że działania Zespołu umożliwiło poparcie i finansową pomoc ze strony Wydziału Kultury i Sztuki miasta Krakowa.

Bolesław Gomółka
(Kraków)

KOLEJNY ETAP BADAŃ NAD STAROŻYTNYM HUTNICTWEM ŚWIĘTOKRZYSKIM

W 1986 roku kontynuowano zapoczątkowane w roku 1955 badania w największym na terenie „Barbaricum” ośrodka górniczo — hutniczym w północno — wschodnim rejonie Gór Świętokrzyskich.

Badania te prowadzono podczas kolejnego, już piątego, studenckiego obozu archeologicznego. Obóz ten podobnie jak w latach poprzednich został zorganizowany staraniem: Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno-Konserwatorskiego w Kielcach, Towarzystwa Przyjaciół Górnictwa, Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego w Kielcach oraz Instytutu Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach.

W pracach obozu uczestniczyło 17 studentów — członków Studenckiego Naukowego Koła Kultury Antycznej działającego w Instytucie Historii. Kierownictwo obozu powierzono niżej podpisanej, natomiast opiekę naukową nad badaniami docentowi dr hab. Kazimierzowi Bieleninowi. Ponadto w pracach obozu brał udział mgr Szymon Orzechowski, pracownik Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno — Konserwatorskiego w Kielcach.

Uczestnicy obozu zostali zakwaterowani w pomieszczeniach Szkoły Podstawowej w Stykowie gmina Brody (woj. kieleckie), gdzie odbywały się codziennie zajęcia związane z prowadzonymi pracami terenowymi. Prace te trwały od 13 do 23 sierpnia 1986 roku.

Głównym zadaniem organizowanych od 1982 roku obozów archeologicznych jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji stanowisk dymarskich i osadniczych na terenie starożytnego, świętokrzyskiego ośrodka hutniczego¹. Prace te związane są również ściśle z ogólnopolskim programem inwentaryzacji wszystkich stanowisk archeologicznych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. W latach 1981—1984 zainwentaryzowano stanowiska dymarskie i osadnicze na terenach stanowiących centrum starożytnego hutnictwa świętokrzyskiego tj. we wsi wchodzących w skład gminy: Nowe Słupia, Bodzentyn, Pawłów i Waśniów. Z kolei w 1985 roku tego rodzaju badania przeprowadzono we wsiach położonych na południe i południowo-wschód od Pasma Jeleniowskiego, a więc na obszarze stanowiącym w zasadzie już peryferie ośrodka hutniczego. Badaniami objęto wówczas 28 miejscowości

¹ Wyniki badań z pierwszego obozu archeologicznego zorganizowanego na terenie gminy Bodzentyn przedstawił: A. Rembalski: *Badania nad starożytnym hutnictwem świętokrzyskim*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1983 nr 2 s. 517.